Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Pilar Mujika Arana

Arrasate, Gipuzkoa
(1919-2011)

Aurkibidea

Biografia

Zarugalde kalean jaio zen. Aitajauna Miatzerreka auzoko Ugalde baserritik ezkondu zen Zarugaldera. Pilarren aita-amak arrasatearrak ziren. Seber Altuberen plazako eskolan ikasi zuen gerra hasi zen arte; gerraostean mojekin ikasi zuen. Familia abertzalea zen, eta gerra denboran Bilboko Bedoña auzoko baserri batera ihes egin zuen familia osoak, eta urtebete bertan pasatu ondoren Santanderrera alde egin behar izan zuen. Izeba bat fusilatu zioten Oiartzunen. Ezkondu aurretik Asa lantegian hasi zen eta bertan jardun zuen 23 urtez. Aretxabaletako Eusebio Lizarralderekin ezkondu zen. Gerra garaiko kontu interesgarriak kontatzen ditu, eta baita elizak orduan zuen botereaz ere.

Zintak

ARR-145

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Elortza, Kepa
- **Data**: 2010-07-02
- **Iraupena**: 64 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Elortza, Kepa

Pasarteak

1. Aitajauna gizon gogorra zen

- **Erref**: ARR-145/002
- **Iraupena**: 0:02:23. **Hasi**: 00:01:57. **Bukatu**: 00:04:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:
<p>Aitajaunak ez zekien erdaraz berba egiten. Meatzerreka auzoko Txakuena baserrikoa zen Jorge Arana aitajauna. Gerra denboran, familiak ihes egin zuen,

baina aitajauna etxean geratu zen. Bere lehengusuari esker, General Tablas ezizenez ezaguna, etxea zaindu ahal izan zuen.</p>

2. Izeba fusilatu zuten Oiartzunen

- **Erref**: ARR-145/003
- **Iraupena**: 0:03:12. **Hasi**: 00:04:20. **Bukatu**: 00:07:32
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Gerra denboran, Bilboko Begoña auzora ihes egin zuten; baina aitaren atzetik zebiltzanez, Santanderrera joan ziren. Handik hanka egin behar izan zuen aitak, bizirik jarraitzeko. Aita abertzalea zen. Bere arreba Paula Oiartzunen fusilatu zuten.

3. Ama pontekoa bonben azpian

- **Erref**: ARR-145/004
- **Iraupena**: 0:02:21. **Hasi**: 00:07:32. **Bukatu**: 00:09:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Aita gerran beti ihesi ibili zen. Bilboko Begoña auzoan gordeta zeudela, etxean ume bat jaio zen. Pilar izan zen ama pontekoa, eta gogoan du elizara bidean gertatu zen bonbardaketa. Aitajauna zen Pilarren aita pontekoa, eta ezkondu eta gero ere egiten zion "karapaixoa" (Pazko-opila).

4. Begoñako baserri batean babestuta

- **Erref**: ARR-145/005
- **Iraupena**: 0:02:42. **Hasi**: 00:09:53. **Bukatu**: 00:12:35
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Begoñan baserri batean egon ziren, eta Bilbora esnea banatzen laguntzera joaten zen Pilar. Hasieran, baketsu zegoen Bilbo; baina, Artxandatik bonbardaketak hasi zirenean, Santanderrera joan ziren.

5. Bonbardaketa egunean Durangon zeuden

- **Erref**: ARR-145/006
- **Iraupena**: 0:03:06. **Hasi**: 00:12:35. **Bukatu**: 00:15:41
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:
Bilbon tuneletan gordetzen ziren. Durangoko bonbardaketa egunean, Pilar eta bere familia Durangon zeuden. Bonbardaketa beldurgarria izan zela dio. Begoñatik Santanderrera autobusez joan ziren, beste hiru senar-emazte arrasatearrekin. Santander hiriburuko kale-etxe batean egon ziren.

6. Fraideak aita salatu zuenekoa

- **Erref**: ARR-145/007
- **Iraupena**: 0:04:07. **Hasi**: 00:15:41. **Bukatu**: 00:19:48
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Sei hilabete zeramatzaten Santanderren aitak ihes egin behar izan zuenean. Aitajaunari deitu zioten eta honek kudeatu zuen familiaren buelta Arrasateraino. Fraide karlista batek aitari salaketa jarri zion tailerreko dirua lapurtzeagatik. Dena gezurra zela frogatu zuten.

7. Bataiatu gabeko umeak linbora

- **Erref**: ARR-145/010
- **Iraupena**: 0:03:46. **Hasi**: 00:25:09. **Bukatu**: 00:28:55
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Aisia » Jai-giroa » Beste toki batzuetara jaietara

Laburpena:
Igandero egoten zen dantza herriko plazan, musika bandak girotuta. Pazkoetan Bergarara joaten ziren. Gasteizera eta Bartzelonara ere joaten ziren ezkondu eta gero. Ez omen zuten umerik ekartzeko astirik izan. Umeak bataiatu gabe hiltzen baziren, linbora joaten zirela esaten zuen erlijioak. Begoñako bataiora bidean, arbolapeetan etzaten ziren bonbetatik babesteko.

8. Asa lantegian gehienak emakumeak

- **Erref**: ARR-145/013
- **Iraupena**: 0:03:11. **Hasi**: 00:30:42. **Bukatu**: 00:33:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:
Asa lantegian botikak eta kremak sartzeko edukiontziak egiten zituzten. Alanbrezko eskuilak eta garbitzaile metalikoak ere egiten zituzten, besteak beste. Arrasateko emakume guztiek egin zutela lan Asa-n dio Pilarrek. Amaginarreba hil zitzaionean lana utzi eta etxean gelditu zen.

9. Arbi-garak eta esnea "erroberoa"

- **Erref**: ARR-145/015
- **Iraupena**: 0:01:22. **Hasi**: 00:36:22. **Bukatu**: 00:37:44
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:
Aitajaunak arbi-garak jaten irakatsi zion. Baserrian batzen zituzten eta gero "txitxarra"rekin (hirugiharra) jan. Hurrengo egunerako esnearen bila joaten zen gauetan baserrira. Esnea "erroberoa" asko gustatzen zitzaion.

Transkripzioa
- Arbi-garak, arbi-garak jaten dittuzu?
- E?
- Arbi-garak. Arbi-garak.
- Arbi-garak?
- Bai, hola kendu "a los nabos"...
- Bai.
- Kendu ha puntatxua ta egosi. Ai ze gozuek dien! Ia, gure aittajaunak erakutsi osten niri baserrixen.
- Bai? Zela esaten da, arbi a...
- Arbi-garak.
- A! Arbi-garak, a! Bai, bai, bai, bai.
- Arbi-garak.
- Bai, bai, bai, bai. Bai, arbixa garaketan hasten danian...
- Haixe kendu ta ze goxua, ifini han txitxarrakin ta, ta...
- A, txitxarrakin ta nahastuta?
- Honbre! Gozuaua! Nik oin be jango neuke. Eta ba, zera, gabetan esnetan faten giñen, hurrengo egunerako esnetan baserrira eta ba, batzen ta neu be begira ta gero batzen euenien, batu ta segiduen... Oin txarra dala medikuek, oin dana kajakua, oin bai dala txarra. Gero hori erroberua esaten dutsie, batu bai e, halaxe muturra sartu galdaran bai e, gozuaua! Ta horreik danok einda nao ni basarrixen gure aittajaunakin.
- Neuk be eindda daukot horreik.
- Nik hori be esnie gurau dot hango paketekuok baiño.
- Ezta, horrek ez dake bape gustoik.
- Baiña baiña, oin medikuek..
- Oin dauena hoixe da.
- Hoixe da dana da artifiziala.

10. Gerra aurretik ondo jaten zuten

- **Erref**: ARR-145/016
- **Iraupena**: 0:01:09. **Hasi**: 00:37:44. **Bukatu**: 00:38:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:
Gerra aurretik barazkiak, arraina edota okela izaten zuten egunero jateko, baina oilaskoa San Juanetan eta Gabonetan bakarrik izaten zen. Plazan erosi edo baserritik ekartzen zituzten janariak. Esnea eta taloak beti baserrikoak.

11. Gerra aurreko dendak

- **Erref**: ARR-145/017
- **Iraupena**: 0:02:43. **Hasi**: 00:38:53. **Bukatu**: 00:41:36
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)

Laburpena:
Denda asko zeuden Pilar gaztea zenean. Zarugalden bi okindegi zeuden; arraina plazako arrandegian eta okela Miraballesen harategian erosten zuten. Beste denda batzuk eta euren izenak aipatzen ditu.

12. Zerrajerako kooperatiba

- **Erref**: ARR-145/018
- **Iraupena**: 0:01:32. **Hasi**: 00:41:36. **Bukatu**: 00:43:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)
- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak

Laburpena:
Erosi ahala ordaintzen zuten, dirutan. Zerrajerako kooperatiban ere egiten zituzten erosketak. Olioa, ikatza eta sutarako egurra handik hartzen zuten. Zarugaldeko sukaldean ekonomika bazuten.

13. Errazionamenduan arazorik gabe

- **Erref**: ARR-145/019
- **Iraupena**: 0:03:33. **Hasi**: 00:43:08. **Bukatu**: 00:46:41
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera

Laburpena:
Puru bat eta berarentzako gozokia erostera bidaltzen zuen aitajaunak plazako Urionanera erreal batekin. Errazionamendu kontuak aipatzen ditu. Eurak ondo egon ziren, baserritik eta Zerrajerako kooperatibatik gauza asko lortzen zituztelako.

14. Karapaixoa edo Pazko-opila

- **Erref**: ARR-145/021
- **Iraupena**: 0:01:17. **Hasi**: 00:48:52. **Bukatu**: 00:50:09
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Erlijioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Garizuma eta Errauts Eguna

Laburpena:
Aitajauna zen Pilarren aita pontekoa. Bera hil zen arte urtero egin zion "karapaixoa" (Pazko-opila). Okindegian egiten zituzten karapaixook, eta Garizuman oparitzen ziren.

Transkripzioa
- Ni abuelok asko ein dost. Abuelok asko asko asko. Karapaixua bera hil arte. Karapaixua, bakitzu.
- Bai, bai, bai, bai.
- Harek ein dust niri bera hil arte! Haundi ein ta danak ein ni danak ta berak, aittajaunak karapaixua.
- Eta karapaixua hemen Arrasatekua zer da hola, triangulo bat?
- Bai, triangulua. Gero arrautzak, txorixua...
- Oñatikua, Oñatin be halaxe da.
- Karapaixua.
- Eta hori karapaixua etxien itten zeuein edo...
- Ez, ez, panaderixan.
- Panaderixan?
- Panaderixan.
- Ze, urteko ze garaittan emoten da karapaixua?
- Garizuman.
- Garizuman?
- Garizuman. Ia oin ez da itten. Oin ez dau gure iñok karapaixoik. Hori, nik daukat bi-hiru edo neure besuetakuek eta ja! Batai be bapez, porke oin dirue bihe daue ta... Oin neuri falta itten dost diruak. Diruak neri falta itten dost oin.
- Bai, bai, bai, bai. DIrua. Lehen karapaixua baiña, danok in dou hori ta.
- Bai.

15. Mamuak Arrasaten

- **Erref**: ARR-145/022
- **Iraupena**: 0:03:18. **Hasi**: 00:50:09. **Bukatu**: 00:53:27
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren jarrera

Laburpena:
Elizan albakoa kanpaia jotzen zuten iluntzeko zortziak aldera, eta ondoren mamuak irteten ziren, neskak beldurtzeko. Mamu bat harrapatu zuten eta mozorrotutako herriko abade bat zela jakin zuten.

Transkripzioa

- Garai haretan hamen kalien, basarrittan eta eliziak inddar asko euken, abadiari emun bihar xakon egurra ta anega bat gari [...] eta bueno, hamen kalien pasaitten zien holako gauzak? Kalien be inddar asko euken eliziak?
- Bai, albakua joten euenien...
- Albakua zer da?
- Kanpai batzuk, bonba-bonba... Zortziretan edo beratziretan, albakua, ta urteten euien fantasmak.
- Fantasmak?
- Honbre! Eta klaro, danok bildurrez etxera. Fantasmak, fantasmak! Ta egun baten, esan auien, "bueno, hamen aklarau in biher dou", mutillen batzuk. "Hola ezin leike segidu. Fantasmak zeintzuk dien". Kendu utsien, juan, ebatu atzetik, hiru lagunek jo, batei kendu utsien gaiñeko zer hori ta... A! Mondrauko abadia bat.
- Oseake, orduen abadia janzten zan fantasma umiek, mutikuak billurketako?
- Umiak, geu, neskak eta neskie, geu billurketako.
- Eta abakua zan kanpaien izena, e?
- Albakua. "Ia, albakua joten!" "Ta bai, albakua joten" ta...
- Hori illunkaran, ezta?
- Bai.
- Ta hori egunero?
- Orduen epokatxo baten bai, hasta ebatu arte. Enda nobixuez be hasitta ta "juan in biheko dou, albakue jo daue ta, juan in biheko dou" ta... Hori kenduko da. Hori kendu, ebatu utsien ta...
- Ta ze, kaputxia kendu ta
- Kaputxia ta gaiñeko sotani hori ta arrankau utsien ta...
- Ta herriko abadie.
- Bai, kaleko abadie.
- Orduen hori pasau zan, zu nobixotan, ezta?
- Bai, nire nobixotan. Ta bueno, nobixo aurretik be bai. Nik nobixue ez neukela be bai. Ni denpora asko ez nitzen ibili nobixuez. Ibili nitzen bost bat urtien edo...
- Albakua.
- Albakua.
- Eta kanpaiak jo ta gero fantasmak urten.
- Eta fantasmak. Enda neskatilla danok eta neskak baiña erretirua. Ta gure aittajaunak eta be "Ene! etorri zaitteze, jaingoikuaittik, etorri zaitteze". Ta gero ebatu utsien ta esan nutsen "aittajauna, ez hartu gaixki, e? Baiña fantasmai ebatu utsie" "Ebatu utsie? Zein" ta "Fulanok" izena [...] abadiena, ta "ke ba, ke ba!" esaten usten, "Ke ba, ke ba, ez! Harexei ebatu utsie".
- Hor akabau zien orduen albakuok, ezta?
- Bai, orduen, fantasmak orduen akabau zien. Orduen akabau zien fantasmok.
- Makiña bat gauza eitten dittue desdeluego elizakuek, e? Eta zuek aramaittakuak eta ez zeben eukitten?
- Aramaittakuak be bai baiña ez guntsen kasorik itten. Da!
- Basarrittan fin ibiltten zien aramaittakuak jo ta etxera!
- Bai, ya lo kreo.
- Baiña, hori, hori, zapatutan bakarrik izaten zan, ezta? Edo zapatu-jaittan.
- Nik desdeluego ez notsen kasorik itten, baiña albakuei...
- Baiña albakua bai.
- Jode, fantasmak ta fantasmak, eta gu ignorante, ignorante, bueno...

16. Laztanak emateko beldurrez

- **Erref**: ARR-145/023
- **Iraupena**: 0:03:14. **Hasi**: 00:53:27. **Bukatu**: 00:56:41
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren jarrera

Laburpena:
Ignorantziaren eraginez laztan bat emateko beldurrez egoten ziren nobioak. Takolo-ra joaten omen ziren bikoteak gordean ibiltzeko. "Lo que el viento se llevó" filma ikusi zuten guztiak aldaretik eskumikatuak izan ziren hurrengo igandeko hamaiketako mezan.

17. 'Hijas de María' komunitatean

- **Erref**: ARR-145/025
- **Iraupena**: 0:01:50. **Hasi**: 00:56:50. **Bukatu**: 00:58:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kongregazioak

Laburpena:
Hijas de María komunitateko kidea izan zen Pilar. Hilean behin elkartzen ziren abadearen hitzaldiak entzutera, euren lazo eta ikurrekin.

18. Albakoa kanpaia eta mamuak

- **Erref**: ARR-145/026
- **Iraupena**: 0:02:22. **Hasi**: 00:58:40. **Bukatu**: 01:01:02
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren jarrera

Laburpena:
Albakoa kanpaiaren soinua beldurgarria omen zen, baina mamua harrapatu zutenetik kanpai hori ez zuten gehiago jo.

Transkripzioa
- Beste kontu bat akordauko xatzu, oso kontu politta kontau dostazu, hori, kanpai hori, zela esan dozu...
- Albakua?
- Albakua.
- Albakua, joe. Albakua. Enda, guk geuken, ba, han San Kristobal esaten da bide bat, hara San Kristobalko etxietara, ta han joten euen albakua eta jolin! Albakua joten euenien ba, "Etxera, etxera!" ta kitto. Eta orduen

pentzaizu ze inocente biziko giñen, igual juaten giñen ba, neska-mutillak edo hara, ezta? Zelai bat auen, ta txorro-morroka ta buf! Umetxuak letxe ibiltten giñen. Baiña albakuak joten euen, joe! "cada uno por su casa".
- Billurrez?
- Ba, ta zera, ba, fantasmak, fantasmak. Neure artien e, "etxera" aittajaunak "bazatoz?" eta "bai, jo dau albakuak eta fantasmak urtengo daue" ta "bai, urtengo jone iguel. Etorri, etorri". Hurrengo egun baten, handik egunen baten esan oskun batek "no tengais miedo, ya le han pillau" ta "nori, nokin ba?" ta "A!" Ez doiela esaten, nortzuk ez doiela esaten. Esateko! Neuk esan notsen "mesedez esateko!" ta aber ez dosten niri esango ta "ezetz! Al cura fulano" "e!? ¿Verdad?" "Bai, bai, egixa, egixa, egixa!". Lehenengo hola puxkat moska. Ba, egixa. Akabo! "Se fueron los fantasmas".
- Eta albakuok eta kristuok.
- Ez, albakoik eta ezebez gero.
- Joe...
- Baun-baun! Baun-baun!
- Kanpaiak berak be billurra emuten zauen orduen, ezta?
- Billurra kanpaiak be. Ta jolin! Ta gero zera, abade bat zala. Hari abadiei, bueno, txarto esan...
- Ez baiña hak pentzauko eben bera ondo eitten ebillela.
- Ondo eitten ebillela, bai.
- Berak hori pentzauko eben.
- Ondo eitten ebillela.
- Mutikuak billurketan, umiek billurketan.
- Ta neskak. Jolin! Neska-mutillak. Juan ta ba, mekatxis la pena. Ta holaxen!

19. Debako hondartzara

- **Erref**: ARR-145/027
- **Iraupena**: 0:01:23. **Hasi**: 01:01:02. **Bukatu**: 01:02:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Hondartza

Laburpena:
Batzuetan amak Debako hondartzara eramaten zuen. Bidaia trenez egiten zuten. Belaunetarainoko bainujantziekin egoten ziren hondartzan.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-10-15

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com